

צרות וזיכרון

בשנת שצ"ו

העתקתי מתוך כתב יד

אני

יהודה המכונה ליב לאונשטיין.

הערות המו"ל.

הצרות והמצוקות הרבות שנתהוו לרגלי מלחמת שלשים שנה¹ השינו ביחוד את העיר ווירמיישא. — בשנת שצ"ו (1636) חנו בעיר הזאת שתי מהלקות היל צבאות הקיסר, ועל תושבי העיר היה לכלכלם די צרכם. עת צרה היתה אז לעדת ישראל דק"ק ווירמיישא, כי היהודים הוכרחו לשאת בעול המסים אשר הושמו על העיר הרבה יתר מכפי אשר עלה על חלקם. רבים מנכבדי היהודים נתפשו בפקודת בית מועצות העיר במאסר וחופשה נתנה להם רק אחרי אשר נפרו בכסף רב. — ע"י מכתב הקיסר אשר הגיע ליהודים ביום 16 מאי 1636 היתה להם מעט הרוחה. (המכתב הזה נדפס בספר השנתי „געשיכטע דער יודען אונד דעם יודענטהומס“, לייפציג 1860 צד 284; 1861 צד 377. ע"י עוד: בעקקער, בייטראגע צור געשיכטע דער פרייא-אונד רייכסשטאדט ווארמש, ווארמש 1880 צד 182 והלאה).

העלים האחדים אשר הנני נותן בזה לפני הקוראים המה העתקה נאמנה מגוף הכ"י הנמצא בבית העדה ליהודים דק"ק ווירמיישא, כאשר רשם אותם על הספר עד ראיה בעת ההיא. הסופר הזה יתאר לנו בתארים נאמנים את התלאות הגדולות אשר סבלו היהודים, כי דרשו מאתם מסים וארנוניות יתר מכפי יכלתם.

היום י' ה' י"ו שבט שצ"ו לפ"ק הבין עירונים בכאן דען אובירשטן ראנפט אוברשטער לייטן אמפט¹⁾ ביא הערצוג פ[לורענין] איבר ווישן אום ד' אלפי' זהובי' דו ער וול ביא יהודים איין נעמין, אונ' אים איין דיקרעט נישקט וול אלי עקסקיציאן מיט אין פור נעמין, אז אך תכף דען אובירשט רנפט תכף מיט ניוומי' נוראים מיט איין קוואטירן, קהל יצ'ו אויף גיליינט אין צווישן שבת צו ביצאלין אונ' דיא ד' אלפים זהו' ריכטיג צו . . . אנוא הבין קהל יצ'ו אין איינר אייל ניש קענן ערכות מכין וויא מן עש גובה וול ויין נייארט הבין ויך מ[רצה] גיווען דו איין איטליכר בעל בית וול נעבן וויא מן איין איבר שלאג איצונדרט מאכט, אליינט עש וול איין הלוואה ויין אויף דען גיין ערך דען מן בקרוב מכין וויל אונ' וויא עש על ידי דין אויס גימאכט ווארט וול עש פור השבנת ווארדן אוב איינר צו פיל אודר צו וועניג נעבן וול עש [אויס] גימאכט ווארדן.

אהיב איז רילי נאנגען צום ראש הנ"ל אונ' יהודי' ווידר אויף ב' אלפי' פור וויין בשם העירונים, דיא עירונים' הבין עש ניש גימאכט וואלן דאן דען פשר צווישן קהל אונ' עירונים' איז אויף ד' אלפי' זהו' גוויין, הבן קהל דוך יום א' כ"א²⁾ שבט דורך נרושי השתדלות נוך אלף זהו' מוויין ערלייגן, איז סיה' ה' אלפי'. יום א' כ"א שבט הנ"ל הבין עירונים' דען אוברשט וואבל' איז אויף ה' אלפי' זהו' אויף יהודי' פור וויין, הוט מן ווידר איין אנדרי נתינה גובה גיווען, וויא דא הינטן דיא נתינות פור צייכנט זיינן.

אהיב הוט מן גיועהן דו מן ניש גינזיגן הבין קאן מיט דער אנדר נתינה הבין דעש ווענין קהל יצ'ו י' ג'י³⁾ ה' אדר ראשון גימאכט דו מן וול משלים ויין די אנדר נתינה אז וויא דיא ערשט נתינה אך.

י' ה' ח' אדר ראשון שצ"ו צווישן צווייא אונ' דרייא אויער, הבין עירונים נוך קהל נישקט אונ' אין פור גיהאלטין אונ' איין גיציגט קהל יצ'ו וולין אלי וואך נעבן לסיועת הריקים אלף ריט, אודר וואלן אנדרי מיטיל פור נעמין (איז קיין ביישייד פון קהל דרויף גיווארדן⁴⁾).

י' ג' י"ג אדר ראשון הבין עירונים' ווידר נוך קהל נישקט אונ' אין איין אנדרי ביישייד אן גיציגט וולין מהיום אן כל שבוע נעבן ב' אלפי' ריט פור ב'

¹⁾ Lieutenant.

²⁾ Wahrscheinlich hier, wie beim folgenden Datum, Schreibfehler für d. i. 27. Januar 1636.

³⁾ Oberst Webel.

⁴⁾ Soll wahrscheinlich יום ב' heißen.

⁵⁾ Die mit () versehenen Stellen sind von anderer Hand geschrieben.

רענימענט אונז כל חדש זול מן דען . . . איבר ב' רענימענט נעבן ב' ארפ' ר'ט אונז עשרה פודיר יין (קהל זיך ניקש מרצה גיוועזן).

הבין קהל יצ'ו דורך ר' זעקלי נייבורג¹⁾ אונז ר' אנשיל אופנהיי²⁾ נשיקט דען עירוני אויף איין חש[בון] וויא זיא ווארדן אים סך מיט אין צו פרידן ווארדן חקפ'א זהו ר' צלמי, אזי דעם לעטער קרעמיר גילפירט ווארדן ווענין דען עירוני, אויף ר'ע³⁾ גיהייט, יום ב' י'ט אדר ראשון שצ'יו איין פט[קא] דריבר נעבן ווארדן. אזי י' ב' י'ט אדר ה'נ'ל דעם ר'ע אויף השתדלנות נעבן ווארדן איין פור גילטי בעכיר, דעם ערן רילי איין חצי טוציט לעפיל.

יום ג' כף אדר הוט מן דעם פפיל בעקיר נעבן ווענין פסח מעל איין כסף לעפיל.

י' ר' כ"ג אדר ראשון שצ'יו הבין עירוני איין שוטר היריין נשיקט אן קהל אונז איין זקסיריא פון דעם אוברישטי לייטן אמפט ראנפט מיט זיך נייבוריכט, מן זול אים אן זיהנליך נעבן ה' מאות ע"ה והובי, אז מן תיכף ער ליגן מוויין, הוט מן ה' מאות והובי אזי שטרומרש יין מעות גענוטין דרצו.

י' ד' כ"ה אדר ראשון הוט מן וועלין נעבן דעם ר'ע מעות הוט עש ניט נעמין וואלין הוטש ווידר אן זעקסיריא גיוויין, אונז ב' פעמי שוטר דעש ווענין הינן גיהבט, לעת ערב אזי דער זעקסיריא היריין קומן אונז סקבל גיוועזן אלף והובי.

י' ר' ר"ח אדר שני, הבין הפרנסים מענדל⁴⁾ אונז דוד אופנהיי⁵⁾, גומפיל שמש⁶⁾ מיט גאנץ, גילפירט עירונים אן געלט קסיה והובי י"ב פין וחצי, אן פור גילטי בעכיר אונז גלעזיר פים י"ט מרק י' לזט דיא מרק מ' מליר טוט רס"ד והובי י"ד פין, אן ברוך פור גילט ג' מרק י"ג לזט וחצי, דיא מרק ח' מליר טוט מ"ו והובי וחצי רביעית והובי, אזי ס"ה ר' מאות ע"ו והובי י"ג פין ר' פשיטי.

באותו פעם הוט דען עירון פולין בשם עירוני קהל פורגיהלשין אונז אן גיציגט אין דער פאר שמוז, דו מן זיך זול גיפאסט מכין אונז נעבין אלי וואך ב' אלפי והובי אונז זול גירעכניגט ווארדן פון דעם כ"ה נובעמבר ווש נון צום הויף שטאב גיהערט זול איצונדרט ניט גימעלט ווארדן.

יום א' ב' אדר שני הוט מן קהל יצ'ו ווידר בישקט אונז ר'ע פולין אין פור גיהלשין, זיא זולין שריפטליכי חשבון ברענגן וואש מן אן געלט אונז וואר נעבן הוט, אונז היום מושטין עירוני כמה אלפי נעבן דער הלבין זולין זיך קהל מיט געלט גיפאסט מכין, דאן וויא מן זיא פרעמין ווארט, זא וואלין זיא קהל אך פרעמין אונז די פראטאי . . . אך מיט אין פור נעמין.

¹⁾ Vgl. Sammelband III S. 26 Z. 31 u. IX S. 21.

²⁾ Vgl. das. III S. 27 Z. 27 u. IX ibid.

³⁾ ראש עירון.

⁴⁾ Vgl. das. III S. 16 Z. 25 u. IX S. 16.

⁵⁾ Vgl. das. Z. 35 u. IX ibid.

⁶⁾ Vgl. das. III S. 15 Z. 12 (IX S. 15 falsches Datum).

י' הגיל הבן עירוני איין ביט בריב אן אויכרשטן וועביל נשריבן מן זול
אין מאה ריקי' אונ' בינעבן דיא אופיצירן צו געבן דו ויא יהודי' כופה זיין איר
נעלט צו געבן, איז איין העתקה דא מכחב ההוא.

י' ג' ר' אדר שני הוט זיך דער ראש מרצה גיוועזן אין דיא ריקים צו
געבן אונ' הבין עירוני אים איין דיקרעט איבר געבן אויף ה' אלפים והובי' דו
מן אויך הוט מוויין דען דיקרעט, (יעקב¹) אונטר שרייבן בשם הקהל, זא הוט מן
צום דריטן מול מוון די נתינה אויף היבן דען ראש צו ביצאלין.

י' ו' פורים שצ'ו לפ"ק הוט מן דעם זעקטריא בשם עירוני געבן אויף
דיא י"ב מאות והו' דיא מן אין אין שאצונג הייב איה ג' מאות ר"ט, הוט קוויטונג
געבן אויף דיא ג' מאות ר"ט אונ' דיא אלף והו' אונ' הקעה והו' דיא ער מקבל
גיוועזן בשביל העירונים כנוכר לעיל בראש הדף.

יום ב' י' אדר שני שצ'ו הוט קומיסריא פול פשרה גימאכט מיט קהל יצ'ו
מחמת פיזירישן תבואה אין דער גס היט מן אים מרצה גיוועזן תשעי' פיר דין,
הוט מן פון בעלי בתים נוך צעטיל נוך דיא ערלי' פיזירישן הבין אויף ניהובן הצי
רביעית מכור, איז יום ג' אונ' יום ר' י"ט אדר שני גיהולט ווארדן ס'ט מלטי'
י' א' כיג אדר שני ווידר ט' מלטי' אויף דעם ברייט הווי גיהולט ווארדן.

י' ה' כ"ז אדר הוט דער פפייל בעקיר ריקי' גיברוכט אין דוד בית אונ'
אין גימפלש בית, הוט מן מוויין נוך געבן י"ב מלטי', איז אויז דעם מעשר גינומן
ווארדן אונ' איין טייל אויז דעם הצי וירלינג דען מן ווידר נוך דעם פיזיריר
צעטיל אויף היבט.

י' א' כיג אדר שני זיינן ב' ועלד שרייבר היריין קומן בשם הועקטריא²
ווייש, הוט מן אין געבן מוון אן אב שלאג דען י"ב מאות והו' דו מן עירוני
שאצונג נעלט חייב איה, שצ'ג והובי' בינעבן דיא ג' מאות ר"ט דיא דער זעקטרי'
ווייש ועלכרט אס פורי' אן גינומין הוט, איז סיה תתמנ' והו', הבין דיא ועלד
שרייבר קוויטונג דריכר געבן.

עוד הוט מן י' ג' י"א אדר שני דעם סיניאר³) אין בייא זיין פולין אונ'
ר'ע קארניליום אין דער אוידיענין געבן אן אבשלאג דען י"ב מאות הנ"ל איין
קוויטונג פון פפעניג מיינשטער פון שפיארא, דו קהל פור עירוני אויז געבן ציא מלך
מליר וחצי, עו' חצי ר"ט מוינה דעם וועניל שליח דער דען חילוף גימאכט הוט.
יום ב' כ"ד אדר שני שצ'ו זיינן השתדלני' הפרנס כהר"ר יעקב גינן שיי'
וכהר"ר עקיבא⁴) שיי' אנוועק גירישן אויף דער פושט נוך היילברון צו.

יום ב' כ"ד אדר הבין ר' שמעון אונ' אייזק גילפרט דעם רעגמינט שולשין,
פון ראש וואביל אן דער נתינה ה' אלפי' והו' דיא מן מרצה הוט גיוועזן י' ג'
ר' אדר שני, י"ט מאות ארבע' והו'.

י' ג' כ"ה אדר הוט מן דען ראשי' בכלל אצל הראש וואביל גילפרט דו
כסף בערך ב' אלפים איז נוך נישט נישטבנת.

¹) Jakob Ginz oder Günzburg; vgl. unten und Sammelband III S. 17 Z. 14.

²) Sekretär.

³) Signore.

⁴) Vgl. Sammelband III S. 17 Z. 36.

בייא טון, לעת ערב איז דער ראנפט קומן, למחר אם שבת קודש איז מן צום וואכט מיינשטער ווידר נאנגן הוט ער גיזאגט העב געשטרן מיט דעם הערציג גרעט אונז דיא איבר ווייוונג גיוויק, הב ער משיב גיוועקן וועל ניקש מיט יהודי צו טון הבין, וועל ניקש פון זיא איין נעמין, וול דוך דיא איבר ווייוונג בייא זיך הלשן ביו דער ראנפט קומט, ער זיין געשטרן קומן מן וול צו אים גין, אלזא הוט מן אם יו' ו' איין וופליקאציא אן הערציג מכין לזין אונז אם שבת קודש אן געבן, דער הערציג זיא חקף דעם ראנפט איבר געבן, איז מן בייא דעם ראנפט גיוועקן, אונז אין דעם דו יהודי זא בייא אים זיין איז רילי אנזיין גילופין אינש חדר אן רשות אונז זיך זער דער בלאכט, אונז ריע אונז אולמד נוך קומן, זיין יהודי היריו קומין אונז אויף גיווארט ביו זיא אנוועק גיוועקן, הוט ער מכסיה גיוועקן, דיא איבר ווייוונג גיט אן צו נעמין אונז עירוני אן קיין ריקי צו געבן.
(כאן חסרו איזה דפין)

יו' ה' אייר הוט וואביל גישיקט נוך פרנסים אונז איין פור גיהלשן, דער ווייל דיא קצבי יהודי חייב זיין פור אוקסן ג' מאות ריט דעם פרונקן (יש אומר) ער וואביל העב הלך דראן) אונז קצבים הבין דעם הערציג פלארענין דיא אקסן געבן, הוט זיא דער הערציג אן עירוני גיווישן וולן זיינט וועגן דיא ג' מאות ריט צאלין, אונז עירוני הבין אויף פרנס גיווישן מן זיין אין חייב, זוליגש ביצאלן, דער האלבן וול מן אין ביצאלין, וואו גיט וועל ער תיבף ריקי אין דיא גס שיקן, גלייך דעם אוכירשט וואכט מיינשטער ביפולין, הוט מן מחט ידאת הריקי מוויין פור שפרעקן קהל יצו גוט צו מכין אונז חקף ראש הבית ב' ריט אויף גיהובן דר צו, זיינן יו' ב' ייד אייר גיצאלט ווארדן, זא הוט מן קצבי פור גינמין, הבין חכ¹⁾ געבן אונז אן בני ישיבה גישטעלט איר טענות אב צו הערין דער געגען ווש גון בני ישיבה דרויף ערקענט וואלן זיא נוך זעצן.

יו' ו' יא אייר בהשכמה צו תהילים קאם דער טער מיט ד' קאפראלא²⁾ ב' פון ראנפט ב' פון וואביל, אונז חקף אין דוד פרנס החדש בית מן וול אים ד' פודיר זיין געבן פור דיא ב' ראשים, דיא נכט דער פור סמוך ללילה הוט דער ריע עז אן גצייגט, למחר חקף דו דרויף, איז מן צום ראנפט נאנגן, ער זיינן ב' קאפראל הולין לזין, ער בינער קיין זיין פון יהודי גיט, זא איז דער טער צום וואביל נאנגן אונז זיין רשעת גרעט הוט ער יהודי גיזנט וויל דער ראנפט זיין שענקן בין איך וואל צו פרידן, וויל אביר מיין וויין פון איך הבין, ביני ביני הוט דער קומיסריאן צו עירוני גישיקט וולין יהודי צופרידן לושן מיט וויין וכל דבר, זיא אביר ניקש דרויף געבן אונז שיק הניזוכ³⁾ קומן בשם העצה מן וול נוך ייג פודיר צו דען ד' געבן, מן הוטש גיט וועלין טון אליין דיא ג' פודיר וחצי דעם וואביל הוט מן צו אנגדר גיזמילט, לסוף הוט שיק הניזוכ עירוני ריקים מיט גיברוכט עש וועל בכח אין קעליר אונז אן גיהובין אן ווסמן בלין⁴⁾, ער זיין בית

¹⁾ תקיעת כף.

²⁾ Korporalen.

³⁾ Schief Hannes'chen.

⁴⁾ Vgl. Sammelband III S. 14 Z. 25 und IX S. 14.

צו נישלאסן, הבין אים דען פענשטער לאדין אויף ניברוכן, וא הוט זיך דער קווארט אין דער גס דריין גיליגט אויף ניש ליידן וועלן דו דא איין כח טונן, בניי בניי איז דער קומיסריא אויף אך דער דאלבורגער צום ראנפט נאנגן אויף בדיעה גיהבט דא ריקי' בכח הינויו צו שלאנגן, הבין די עירוני' איר ריקי' הולין להוין, וויא מן שולין גין וועלן קאם דער טער ווידר מיט איין קאפיטין אויף ייב ריקי' פום וואביל אין דוד בית מן וול דעם וואביל דא ג' פודיר וחצי יין געבן, יהודי' גיונט, מן העב ויא דוד הייט געבן, לסוף דער טער מודה גוועשט ויא העשן אין אין דאז קאמט גיפירט העשן גימיינט וואלן ביא יהודי' נוך ג' פודיר וחצי הינויו ברעסין, דער קאפיטין ברוגו גיווארדן איבר טער דו ער אין מיט שקרי' ביריכט הוט אויף תכף מיט די ריקי' הינויו נאנגן.

יום ש"ק הבין עירוני' ווידר שיף הניזכן בדרך בקשה גישקט מן וול אין דוד דא ג' פודיר וחצי נוך געבן, קהל עש ביז י' א', י' א' דער קומיסרי' הידיין גישקט קיין טראפין צו געבן, ויין עירוני' צו אים נאנגן אויף גיבעשן ער י' ב' ווידר הידיין גישקט מן וול אין ג' פודיר געבן הבין עש אך טון מוויין.

י' ב' י"ד אייר וויין עירוני' אויף דעם עצה בית איר פלאקירונג¹⁾ אויף גיטון ווארדן אבר למחר דעם ר"ע ריקי' אין בית גיליגט אויף אין דרינן משמר גיוועזן ניש דורפן אויף גין אז וויא איין חפום אויף גיקלים וואלטיד ביא דעם ר"ע ... אויף רילי אין זיינס בית ג'כ אנוא אויף יורדיו ביא אים, אויף דער רוש עירון ג'כ אין זיינס בית.

יום ו' כ"ה אייר וויין דא עירוני' אויף פרייא נאנגן ווידר אויף לעת ערב ג' אויער דער ראש עירון קארניליוש אין ויין נארשין אין ביא ויין רילי, נוך פרנס'י גישקט אינן אן גיציגט, וולן ווידר ה' אלפי' זהו געבן, פרנס'י גיקש מרצה גיוועזן, אס ש"ק הוט זיך דער ראש ראנפט גענען חיים ורנכבורט עטווש מראה פנים גיוועשט אז ווען ער יהודי' ויא וואל איין געמין מיט איינר איבר ווייוונג זא איז מן י' א' צו אים נאנגן אויף גיבעשן הוט ג'ט רעכט ויא גיונט, איז אפשר אויף עטווש אוויין גיוועזן, וא הוט יעקב פרנס דען ועלכן גנצן יום בבית הערציג אויף גיווארט דו עירוני' גיקש ערלאנגן מעכטי ביא אים, אז אך רילי קומן איו, הוט יעקב גיויהן, איז ג'ט פור קומן, וא הוט מן דען דלבורגער ער בעטי איז צום ראנפט נאנגן אויף יהודי' הלכן גיבעשן אין מבטיח גיוועזן וועל ויא ג'ט איין געמין, לעת ערב איז דער הערציג אנוועק דעם טלך אנשנין וול נוך צו ווירשטיין ויין, י' ב' איז מן ווידר צום ראנפט נאנגן, ער מבטיח גיוועזן וועל יהודי' ג'ט אן געמין אויף עירוני' קיין ריקי' צו געבן וויא ויא פון אים גינערט הבין, דער הערציג העבש אים אך אנוא גיפולין, אליין דער וואביל מעכט זיך ויא מרצה ויין אויף יהודי' אן געמין זא מעכט וואביל מעות גרינן אויף ער ג'ט, דו מעכט אין ויא פיר דרישין, זא איז דער דלבורגער צום וואביל אך נאנגן אויף וואביל אין אך מבטיח גיוועזן ג'ט אן צו געמין, אונ דער ראנפט עירוני' איר איבר וויישונג ווידר גישקט וועל מיט יהודי' גיקש צו טון הבין, ויא וולן אין צאלין, זא הוט קהל איין מוסכם

¹⁾ Blockierung.

נימאכט, יעקב אונ' ווייבש אושטהובן¹⁾ צום מלך צו שיקן, ויא ויך אך נערישט מחר י' נ' אויף צו זיין, למחר י' נ' הוט מן צו טון גיהבט דו מן מאה טליר ניואמילט הוט צידה לדרך, איז כל היום דרויף גאנגן, ביום ד' ריח טון בהשכמה הבן עירוני אירי ריקי ווירד נשיקט אין דיא רחוב אונ' דיא פפורטן פלאקירט²⁾ דו קיין ביי אין יוצא, אום ז' ח' אויער הוט שנימן נשיקט נוך פריישבך, דא ער קומן איז אים ביפולין צום מיל³⁾ צו גין אונ' אן צייגן, איז עבין מיל דיא נכט דר פור פון שפיאר קומן, דען יום ז' שעבר הוט ווילמרוט נוך מיל נשיקט זול צו אים גען שפיאר זא הוט מן אים דיא וופליקאציען אן מלך יריה מיט געבן, אונזר זכין בעשר מחוק צו זיין, הוט אין אביר ניט צו שפיאר אן טראפין דען ווילמרוט⁴⁾ גם יעניראל גאליש זיינן אס שבת צו נאכט אנוועק דעם מלך גען ווילרשטיין אנטגעגען, אס שבת הוט בול איין שלית מיוחד צו מיל נשיקט וועגן דער ווייזונג איין כתב אן מיל נישריבן אונ' איין כתב אן ווילטרוט נישריבן וויא עירוני ניקש אויף זיין ציווה געבן אונ' ווירד ה' אלפי היישן, זא הוט מיל דיא כתבי דעם ווילמרוט נוך נשיקט אונ' אים דער בייא נישריבן וועגן ביי דעש בעשט בייא דעם מלך יריה צו טון, נון דא מיל אונזר פלאקירונג גיהערט תקף צום בול גאנגן אונ' אין מזור גיוועזן זיינן כתב אונ' ביפעלך נוך צו קומן, אונ' מיט אננדר צום דלבורג נאנגן, מיט ווילנדרוף זיין נוך ניט היא, אונ' חקף אלי נ' צום ראנפט גאנגן וואביל אונ' אך הין גיברוכט, זא הוט וואביל חקף צום דלבורג גינגט, ברורר הב איך ריך דען יודין דורך דען קווארטן⁵⁾ ענטכיטן איך וויל דעם קומיסרי געבן ריקי זא פיל ער וויל אונ' זול זיא היגוז שלאטן אונ' אויז ציהן, אנוא הייבט ראנפט אן, ברורר ניט זא שטרענג וואלן דריוו רידן, הבין נושא ונחן מיט אננדר גיוועזן דיא ראשי אונ' דער דלבורג אונ' מיל אונ' קומיסריאן, ביני ביני איז מיטטג גיוועזן, איז איטליכר צו זינר אכילה גאנגן, לאחר אכילה זיין זיא ווירד גאנגן הוט עבין דער וואביל וואלן אנוועק דייטן, זא זנט דלבורג צו אים ברורר ווער ווארט מייני יודין העלפין, הוט וואביל משיב גיוועזן ברורר איך הב שון איינס קאפיטין ביפולין מיט דיר צו גין אונ' ריקי זא פיל דא ווילשט, לסוף זייני זיא צום ראנפטן ביחד קומן אונ' נושא ונחן גיוועזן, הבין נוך דעם ריע נשיקט זול צו אין קומן, ער ווירד אנטבוטן זייא עצה קען ניט אב קומן, דוך וואן עס גוט זייא, זא וואל ער קומן, זיא ווירד נשיקט וואן ער ניט קומן וויל זא וואלן זיא צו אים קומן, הבין עצה חקף איר טלומר אוישוואלד⁶⁾ נשיקט אונ' זיין בקשה גיטן, פור הוף⁷⁾ ניט דו טן אין דיא מיטיל געמין וואר, דיא ווייל דיא יודין מיט לייב אונ' גוט דער שטט פור האפט אישט, זא היבט דער מיל צו אים אן כפני הראשי מן גישטייט ניט איין קאר, עש

¹⁾ Vgl. Sammelband III S. 16 Z. 28 und IX S. 16.

²⁾ blokirt.

³⁾ משנה למלך?

⁴⁾ Wallmerode (war Kriegskommissär).

⁵⁾ Garde.

⁶⁾ Oswald.

⁷⁾ Verhoff.

שטיט דרינג דען איטערעירטן נישט בינומן, וואו ווא אנוא פאר פארין וואו וועלטן
ווא איר אינטרעסירט גרינג, אז נאם דער דאלבורגער דען בישוי דער מהקיסר
זאל נישטערינגט ווארדן אונז זינט צום עירוני מלוכד וויא ווארט אייך דו שמעקין
וואו דו רעכט פאר פערטיגט ווארט זיין, וויר ווארן אייך ווישן ווער איכר יהודי
צו גיבטן הוט איר אודר מיר, לסוף ווער דער שלום ער זאל עירוני זיין וואו
דיא ריקי אב הולין אודר ווארדן עטווש אנדערן ערפארין, נעגן ג' ד' אויער
הבין עירוני איר ריקי אב הולין לווין הבין דען יום פאר צערט י"ג ר"ט מן הוט
אין מוויזן איטליכס אפילו דען ריקי דיא זיט אונטער דער מיניג ביהלמן הבין,
איטליכס איין ליט' בשר ב' ליט' להם ב' מדות יין נעבן, אונז ד' קאפראל אונז
וועלד וואביל¹⁾ כפל — יום ד' ר"ה סיון לעת ערב איז יעקב מיט אייזק בן
מענדל' אונז שעל²⁾ (ר' אהרן³⁾) צום מלך יריה אונז הבין אייער וואפליקאציאן
למלך יריה אויף נלהות אונז יהדות מיט גינומן, אונז עירוני הבין איר מלוכד
קלימינס אונז מישטאליר אן הינויף צום מלך נישקט — יום ב' כ"ג סיון איז
יעקב ווידר קומן.

י"י ראשון של שבועות זיין דיא וואבילישי רעניטענט אנוועק ניצונגן אויף
שפייר צו.

י"י ו' י' סיון איז דעש הערציג פלארעניג זיין רעניטענט אן אנוועק ניצונגן
אויף שפייר זיין און נישטערינגט ב' ג' מאות אים טקום בליבן.
דער ווילט לעדיר קרעמיר הוט פליטה גימאכט, הבין עירוני דען ראש
אויף קהל פאר ווישן ג' פעמי' ס' ר"ט מוויז דעם ראש נעבן וועגן לעדיר קרעמיר
וואוכן געלט פאר קווארטיר.

י"י ב' כ"ה הבין עירוני הבטמן מן אויף יהודי גוויזין עטליכז חול' להם
זיין צו נעבן, הוט מן אין מוויז נעבן פאר ג' ימים ו' מאות ליט' להם אונז יין.
י"י ה' ה' הוט הבטמן . . . עירון פולין ריקי אינש בית נישקט מחמ'
ער עירוני ו' כור דגן גלייך (?) פאר לנג, ער פולין דיא ריקי אינש פרנס החדש
בית נישקט אונז איין דיקרעט מעצה יהודי אולין זיט ביצאלן, הבין מוויז ע"ז
זהו דר פאר נעבן.

י"י ה' אונז י"י ו' ווידר בכל יום ב' מאות ליט' להם נעבן אונז יין.
י"י ב' כ"ז סיון ווידר ב' מאות ליט' להם נעבן מעי דר פאר אונז יין.
י"י ג' י"י ד' י"י ה' ר"ה חמוז בכל יום ק"ן ליט' להם נעבן.
י"י ו' ר"ה י"י שיק ווידר מעות פאר להם בכל יום ק"ן ליט' נעבן.
י"י א' י"י ב' י"י ג' נעבן ג' כור קמח.

י"י ג' י"ב חמוז שצ"ז דיא זלפי קווארדיי) דורך קמיר שלח אן נישלאנגן
אונז לעת ערב דוך לסיועת הפולאקן מוויז ה' מאות כ"ה ליט' להם נעבן הבין

¹⁾ Feldwebel.

²⁾ der schielende.

³⁾ Vgl. Sammelband III S. 28 Z. 26 und IX S. 28.

⁴⁾ Sauvegarde.

פור גיוט מוז ט"ו אלפי ליטרי נעבן, וול קהל אלף ליטרי דרך הלואה הערבן, וול אין ווידר ביצאלט ווארדן, זא הבין זיא משקר גיוועזן הבין נורט ה' אלפי ליטרי, וולין נעבן, הבין עש הכל ווידרגיגט יהודי דוך ניקש ווידרגעבן.

י' ש"ק פ' פנחס י"ו תמוז שצ"ו הבין עירוני הריין נישקט ב' יונגי עירוני אוני ב' כופרי אוני אויף נישדיבן אלי בעלי בתי אוני אירי נשים אוני אירי קינדר דיא י"ב שנים אלט זיין אוני משרת בחר פלצול אפי' געשט אוני נכריים דיא היין וואגן.

י' ב' כ"ה תמוז עירוני ווידר גיהיישיין כור תבואה א' אום¹⁾ יין בכל יום גיהיישיין אפי' לשעבר, מן זול אים מחר תשובה זיין.

י' ג' כ"ז תמוז הבין עירוני ווידר נוך תשובה נישקט, אין משיב גיוועזן מן קען ניש מער נעבן, הבין זיא לאחר חצות בלעטין גימאכט אוני עטליכי ריקי אין ריחב לאוירט איז מן צום קומיטאנט²⁾ גאנגען אוני אים ניקלאנט, ער תפך זיא הולין לוין.

י' ד' זיא ווידר בלעטין גימאכט אוני פור מיינט קומיטאנט צו איבר ריידן אין ריקי נעבן איז ניש גישעהן, אום ד' אויער דער פפיל בעקיר מיט שלוסיר אוני זק טרעניר ריקי פור לייט³⁾ קומן וואל כ"ף כור דגן הולין בבה, איז אך דורך קומיטאנטי ועלד וואביל גיווערט ווארדן.

י' ה' איז דלבורנר מ"ל וריישבך ביא זמין גיוועזן אוני פרנסי ביא אינן אוני דען קומיטאנט רופין לוין אים דיא כתבי גיוויין, הוט ער פור היישין קיין כח לגמרי צו ליידין פון עירוני ביז זיא אנדרי כתבי מעכטי ברענגן, אוני פריישבך דען עירוני איין כתב מקרה אינונירטי⁴⁾.

י' ו' ב' ג' אב דען ועליגמן בן מענדלן פרנס צום מלך נישקט אוני אן אין ופליצירט וול ניש אויז קידה כתבי גיין אוני דען עירוני ניש כתבי אויף ביי נעבן.

איז ווידר קומן י' ד' י"ב אב אום ג' אויער צייט, זיין דעם מלך זעלברט לידו קומן.

י' ז' ג' אב דיא קומיסרי גיועשן אוני יהודי אין איין צעטיל נעבן וויא פיל הוינוגעש אין דער גס זיין אוני אלי ערכות אין דער גס אויף גיהובן צו זייהן ער כמה יניה (so) בערך.

י' ח' אב איז הגדה קומן דו קומיסרי בול איין בריב ווילמרוט צו נישריבן אוני זיין בידונקן גיועשט יהודי דו י"ד ט"ו חלק אים טקום צו נעבן לסיועות המלהמה, וועלכש ביי פיל צו שווער גיוועזן ווער, אוני הוט עש ניטון בלא ידועת חבירו קומיסרי מאלציי, אוני יענר זיין רצון ניש דער ביא גיוועזן אך ניש אונטר חתמנט, זא הוט מן תשעה באב בהשכמה ל"ב אופני צו ווילמרוט נישקט מיט איינר ופליקאציאן, זיין פסק ניש אן צו נעמין אוני ניש פור גוט

¹⁾ Ohm.

²⁾ Kommandant.

³⁾ Fuhrleuto.

⁴⁾ insinuit.

הלמן, איז יי' ו' ייד, אב ווידר קומן, איין כתב, אן בול, זול יהודי אין שוין
הלמן, אויף בעשט, אונז, דיא קומסיאן, נימן, רירן, נייארט, דעש קיר'ה, כתבי
נוך צו זעצן.

יי' ב' ייז, אב, איז יעקב תופס ווארהן.
יי' ג' כיה, אב, ויינן מענדלן, אונז, ר' מיכל, גען מעין, אונז, כתבי, מיט, גינומן,
זול דער הנמון, חתמנן, לקיר'ה, שיקן, כאותו, יום, לאחר חצות, עירוני, קהל,
ווידר לחם, ויין, גיהיישין, איז, אביר, בתיקן, בליבן, ויינן, יי' ו', הירנוך, ווידר, קומן,
אונז, הכתב, ברצונם, ניברוכט.
